

Διαδίκτυο και διαπολιτισμική εκπαίδευση: Δυνατότητες και περιορισμοί

Οδυσσέας Ευαγγέλου, Σχολικός Σύμβουλος

Περίληψη

Το διαδίκτυο αποτελεί σημαντική πηγή διερεύνησης και κατανόησης των πολιτισμικών διαφορών· ελαχιστοποιεί μια σειρά γεωγραφικών, θεσμικών και χρονικών περιορισμών στη μετάδοση της πληροφορίας· επιπλέον, προάγει το διάλογο, τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση και ενθαρρύνει την ισότιμη επικοινωνία. Ωστόσο, παρέχει ευκαιρίες μόνο σε όσους έχουν πρόσβαση στις κατάλληλες τεχνολογίες, περιορίζει την αμεσότητα της διαπροσωπικής αλληλεπίδρασης και είναι πιθανό να μεταφέρει ρατσιστικές ιδεολογίες. Το διαδίκτυο, γενικότερα, συνάδει με τις ανάγκες της τεχνολογικά προσανατολισμένης κοινωνίας μας και η ορθολογική του χρήση μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στην επίτευξη των στόχων της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Εισαγωγή

Αν κάνουμε μια σύντομη ανασκόπηση των μέσων που χρησιμοποιούνται στην εκπαιδευτική διαδικασία, θα δούμε ότι ως εργαλεία διδασκαλίας υιοθετούνται διαρκώς πολλές από τις νέες για κάθε εποχή τεχνολογίες, όπως: κιμωλίες, μαύροι/λευκοί και μαγνητικοί πίνακες, πυξίδες, δοκιμαστικοί σωλήνες, χάρτες, φωτοτυπίες, μηχανές προβολής, σλάιντς, επιδιασκόπια, κασετόφωνο, εκπαιδευτική τηλεόραση, βίντεο ή υπολογιστές. Στις μέρες μας, η αλματώδης ανάπτυξη της

Ο κ. Οδυσσέας Ευαγγέλου είναι διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών και Σχολικός Σύμβουλος της 39^{ης} Περιφέρειας Π.Ε. Αθηνών.

τεχνολογίας και ειδικότερα το διαδίκτυο* διευρύνει εντυπωσιακά τα διαθέσιμα εργαλεία πολυμέσων στην εκπαιδευτική διαδικασία και επιφέρει αξιόλογες αλλαγές στις καθημερινές πρακτικές της διδασκαλίας και της μάθησης.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται σημαντικές μεταβολές στα δημογραφικά δεδομένα των σχολικών τάξεων. Ολοένα και περισσότερα παιδιά προέρχονται από οικογένειες με διαφορετικό εθνοπολιτισμικό υπόβαθρο. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, οι εκπαιδευτικοί αναζητούν διαρκώς νέες πηγές, μεθόδους και στρατηγικές διδασκαλίας, οι οποίες προωθούν αποτελεσματικά την αποδοχή της πολιτισμικής διαφορετικότητας και ανταποκρίνονται στον τρόπο μάθησης, τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητες του κάθε μαθητή ξεχωριστά.

Η ανάπτυξη διαπολιτισμικών διαστάσεων στην εκπαίδευση μπορεί να υποστηριχτεί με πολλούς τρόπους. Σήμερα είναι διαθέσιμα αρκετά βιβλία και επιστημονικά περιοδικά με πρωτότυπες παιδαγωγικές δραστηριότητες. Υπάρχει όμως μια πηγή, μεγαλύτερη από όλες τις άλλες, με πολλές δυνατότητες διερεύνησης των διαφορετικών πολιτισμών και θεωρητικά άπειρο διαθέσιμο υλικό. Η πηγή αυτή είναι το διαδίκτυο.

Όπως επισημαίνουν οι Gorski (2001) και Hammond (2000), η χρήση των πολυμέσων, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, η συνομιλία (chat) και οι διάφορες ομάδες συζήτησης στο διαδίκτυο (e-groups) ή η εξ αποστάσεως μάθηση (e-learning) θα μπορούσαν ενδεχομένως να διευκολύνουν σημαντικά την επίτευξη των στόχων της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Εξυπακούεται πως οι βασισμένες στο διαδίκτυο δραστηριότητες δεν αποτελούν πανάκεια στην ανάπτυξη διαπολιτισμικών διαστάσεων στο χώρο της εκπαίδευσης. Η χρήση του διαδικτύου μπορεί να λειτουργήσει επικουρικά στη διδακτική πράξη· σε καμία περίπτωση, ωστόσο, δε θα μπορούσε να αντικαταστήσει την παραδοσιακή μάθηση, που είναι βασισμένη στα έντυπα μέσα, τον καταλυτικό ρόλο του εκπαιδευτικού στην πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλία, καθώς επίσης και τη βιωματική αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

---

* Το διαδίκτυο (Internet) αποτελεί ένα τεράστιο δίκτυο υπολογιστών που είναι συνδεδεμένοι μεταξύ τους. Κάθε φορά που ο υπολογιστής μας συνδέεται σε κάποιο φορέα πρόσβασης, γίνεται μέρος του διαδικτύου. Ο Παγκόσμιος Ιστός (World Wide Web) είναι η πιο γνωστή και διαδεδομένη υπηρεσία του Internet (άλλες εφαρμογές του οποίου είναι το Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο, η σύγχρονη και ασύγχρονη επικοινωνία, η εξ αποστάσεως πρόσβαση σε υπολογιστές κ.τ.λ.), λειτουργεί με τη βοήθεια των ιστοσελίδων και επιτρέπει τη διαισθητική περιήγηση του διαδικτύου. Στην ουσία ο Παγκόσμιος Ιστός απεικονίζει οπτικά τα περιεχόμενα του διαδικτύου συνδυάζοντας κείμενα, εικόνες, ήχους, κινούμενες εικόνες, βίντεο ή γραφικά· συχνά ταυτίζεται με το διαδίκτυο, αν και αποτελεί απλά μία από τις υπηρεσίες του.

Το διαδίκτυο αποτελεί κάτι περισσότερο από ένα απλό επικοινωνιακό μέσο ή μια πηγή μη δομημένων πληροφοριών· παρέχει πολλαπλάσιους τρόπους πρόσβασης σε θεωρητικά άπειρες πληροφορίες και η ορθολογική του χρήση μπορεί να αποτελέσει μια εναλλακτική προοπτική στον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας. Αξίζει να επισημάνουμε, ωστόσο, ότι το διαδίκτυο, όπως οποιοδήποτε νέο εργαλείο, αν και παρέχει πολλές μοναδικές προκλήσεις, δεν έχει μόνο πλεονεκτήματα, αλλά και σημαντικά μειονεκτήματα.

Πλεονεκτήματα από τη χρήση του διαδικτύου στη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Η ανάπτυξη τηλεματικών εφαρμογών μάθησης, όπως προκύπτει από την ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας, προάγει την κατανόηση τόσο των ποικίλων εθνοπολιτισμικών και γλωσσικών διαφορών όσο και των ομοιοτήτων που παρουσιάζει ενδεχομένως το ιστορικό και πολιτισμικό περιβάλλον των διαφόρων λαών (Μακράκης, 1996 στο Ράπτης & Ράπτη, 2001). Το γεγονός ότι το διαδίκτυο παρέχει άμεση πρόσβαση σε απομακρυσμένες πηγές πολιτιστικού-παιδαγωγικού υλικού (εξειδικευμένες βιβλιοθήκες, βάσεις δεδομένων, πολιτιστικά ιδρύματα και οργανισμούς, μουσεία κ.τ.λ.) διευρύνει τις δυνατότητες προώθησης της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και αυξάνει τις ευκαιρίες μάθησης για όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας (βλ. παράρτημα με παραδείγματα ιστοσελίδων, οι οποίες παρέχουν τη δυνατότητα ανάπτυξης διαπολιτισμικών δραστηριοτήτων).

Αξιοποιώντας τις δυνατότητες των νέων τεχνολογιών (ήχος, βίντεο και κείμενο), το διαδίκτυο παρέχει περισσότερες ευκαιρίες μάθησης και μάλιστα αρκετά διαφορετικές από εκείνες που προσφέρει η παραδοσιακή εκπαίδευση στο πλαίσιο των κανονικών τάξεων· επεκτείνει και υποστηρίζει τα πολυμέσα και την πρόσωπο με πρόσωπο συνομιλία· παρέχει, ακόμη, πρόσβαση σε εικόνες και ήχους που δεν συμπεριλαμβάνονται σε ένα απλό CD (Van Soest et al., 2000). Επιπλέον, ελαχιστοποιεί μια σειρά γεωγραφικών, θεσμικών και χρονικών περιορισμών (Katz et al., 2002).

Ένα πολύ έξυπνο είδος εναλλακτικής προσέγγισης της διαφορετικότητας είναι η *περιοχή πολλών χρηστών* (multi-user domain), που δίνει τη δυνατότητα σε πολλούς χρήστες να επικοινωνούν ταυτόχρονα στο ίδιο περιβάλλον (Sempsey, 1997). Οι περιοχές πολλών χρηστών μπορούν να αποτελέσουν δίκτυα ταυτόχρονης επικοινωνίας ποικίλων πολιτισμικών ομάδων, προκειμένου να συμμετέχουν σε συζητήσεις για την κοινωνική δικαιοσύνη, τον ρατσισμό ή άλλα ζητήματα. Ορισμένοι τύποι δικτυακών κοινοτήτων, επισημαίνει ο Kolko (2000), περιλαμβάνουν ομάδες

αρκετών χιλιάδων ατόμων που αλληλεπιδρούν είτε σε πραγματικό χρόνο είτε ασύγχρονα μέσω κειμένων και κουβεντιάζουν, μεταξύ άλλων, για ζητήματα «φυλής», φύλου, ισότητας εκπαιδευτικών ευκαιριών και άλλων ανθρώπινων δικαιωμάτων. Τα άτομα που συμμετέχουν στις παραπάνω ομάδες, εφόσον το επιθυμούν, μπορούν να αναφέρουν κάποια στοιχεία σχετικά με την ηλικία, το φύλο, τη χώρα που μένουν ή την ηλεκτρονική τους διεύθυνση, χωρίς να είναι απαραίτητο να προσδιορίσουν τη «φυλή» τους.

Μια περιοχή πολλών χρηστών είναι κάτι περισσότερο από μια απευθείας σύνδεση για συζήτηση με άλλα άτομα. Δεδομένου ότι οι περιοχές αυτές χωρίζονται σε κατηγορίες με βάση διάφορα αντικείμενα, οι χρήστες μπορούν να δημιουργήσουν «δωμάτια συνομιλίας» (chat rooms) ή και αντικείμενα συζητήσεων, τα οποία γίνονται μόνιμα στοιχεία μιας περιοχής πολλών χρηστών και μπορούν να φανούν πολύ χρήσιμα στους εκπαιδευτικούς των πολυπολιτισμικών τάξεων. Οι εκπαιδευτικοί, για παράδειγμα, μπορούν να δημιουργήσουν σε απευθείας σύνδεση εικονικές τάξεις, εγχειρίδια διδασκαλίας, ακόμη και να αναπτύξουν νέους τρόπους παράδοσης της διδασκτέας ύλης. Οι μαθητές, από τη μεριά τους, δημιουργώντας δικά τους «δωμάτια συνομιλίας» μπορούν να ανταλλάξουν απόψεις γύρω από θέματα που τους ενδιαφέρουν ή να αναπτύξουν μια σειρά πολυμεσικών σχεδίων εργασίας (πρότζεκτς) με ομηλικούς τους από άλλες χώρες (Sykes & Reid, 1999).

Αυτός ο τύπος συνεργασίας μπορεί να επεκταθεί με στόχο τη δημιουργία εποικοδομητικών σχέσεων σε όλο τον κόσμο· μπορεί, ακόμη, να δημιουργήσει μαθησιακές κοινότητες προκειμένου να επηρεάσουν και να ενισχύσουν τις δυνατότητες προσωπικής ανάπτυξης μέσα από την κατανόηση των γλωσσικών διαφορών ή των διαφορών που δημιουργούνται λόγω φύλου, φυλής, οικονομικής ανάπτυξης και βασικής εκπαίδευσης (Burekhalter, 1999· Carico, 2000).

Η δημιουργία ομάδων συνομιλίας στο διαδίκτυο, για εκπαιδευτικούς και μαθητές, παρέχει στην εκπαίδευση τη δυνατότητα να κινηθεί πέρα από αυτό που μερικοί ερευνητές αναφέρουν ως επιφανειακό και επουσιώδες (Robyler et al., 1996· Hawkes, 2000). Η τεχνολογία μπορεί, ενδεχομένως, να ωθήσει εκπαιδευτικούς και μαθητές να επανεξετάσουν τις υποθέσεις τους για άλλους πολιτισμούς ή να αμφισβητήσουν τις στερεοτυπικές τους αντιλήψεις, μέσα από την ανάπτυξη εποικοδομητικών μορφών διαλόγου (Sianjina, 2000· Van Soest et al., 2000).

Οι συζητήσεις στο διαδίκτυο βοηθούν τους μαθητές να αναπτύξουν και τις προφορικές τους δεξιότητες μέσα στην τάξη, όπως προκύπτει από έρευνες των Pagnucci και Mauriello (1999) και Takayoshi και συνεργάτες, (1999). Συγκεκριμένα, οι ταυτόχρονες συζητήσεις στο διαδίκτυο παρουσιάζουν τα παρακάτω

πλεονεκτήματα: βοηθούν τους μαθητές που είναι επιφυλακτικοί στις πρόσωπο με πρόσωπο συζητήσεις να ξεπεράσουν τη διστακτικότητά τους· περισσότεροι μαθητές είναι σε θέση να αρχίσουν μια συζήτηση εκ περιτροπής· οι μαθητές μπορούν να σκεφτούν και να αναθεωρήσουν τη συνεισφορά τους στη συζήτηση ευκολότερα· τέλος, ενθαρρύνουν την ισότιμη επικοινωνία.

Η χρήση του διαδικτύου ως πηγή άντλησης πληροφοριών για τα μαθήματα ή για τη διενέργεια ερευνών μπορεί ακόμη να κεφαλαιοποιήσει τις πραγματικές δυνάμεις της έρευνας και της πρακτικής στη διδασκαλία των τάξεων. Ένα WebQuest, για παράδειγμα, είναι μια δραστηριότητα έρευνας, στην οποία οι περισσότερες ή όλες οι πληροφορίες που χρησιμοποιούν οι μαθητές προέρχονται από το διαδίκτυο. Ωστόσο, τα WebQuests δεν είναι βασισμένα στην απλή ανάκληση πληροφοριών, αλλά στην έρευνα (Sharp, 2002). Οι εκπαιδευτικοί, επομένως, μπορούν να σχεδιάσουν μια έρευνα, την οποία οι μαθητές τους θα αναλάβουν να διεκπεραιώσουν με αναζήτηση στο διαδίκτυο· μπορούν, επίσης, να προγραμματίσουν πληθώρα πολυπολιτισμικών δραστηριοτήτων ή ακόμη και να αναπτύξουν, μόνοι ή σε συνεργασία με άλλα σχολεία, ολοκληρωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Σε μια διαπολιτισμική μελέτη, για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποίησαν εικονικές επισκέψεις παιδαγωγικού περιεχομένου, για να ερευνήσουν απομακρυσμένες περιοχές της Αλάσκας (Krupnick, 1998). Άλλοι εκπαιδευτικοί έχουν αξιοποιήσει διαπολιτισμικά αναλυτικά προγράμματα μέσα από σχέδια μαθημάτων, εικονικά μουσεία, πολιτισμικά βίντεο και ηχητικά ακούσματα από διαφορετικές χώρες, γλωσσολογικές και άλλες γλωσσικές πηγές που βρίσκονται στο διαδίκτυο (Lam, 2000· Gorski, 2001).

Η συμπίεση των χωροχρονικών περιορισμών, ως αποτέλεσμα της χρήσης του διαδικτύου, δημιουργεί πλέον πρωτόγνωρες και ευρηματικές δυνατότητες στην εκπαιδευτική διαδικασία· ένα απλό παράδειγμα είναι η εκπόνηση κοινών εργασιών ανάμεσα σε μαθητές που ζουν σε διαφορετικά μέρη του πλανήτη, με διαφορετικό εθνοπολιτισμικό και κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, γεγονός που μπορεί να συμβάλει στην προώθηση της διαπολιτισμικής κατανόησης και συνεργασίας.

Το διαδίκτυο παρέχει νέους τρόπους συνεργασίας σε εκπαιδευτικούς με διαφορετικό εθνοπολιτισμικό υπόβαθρο. Ένας εκπαιδευτικός από την Ελλάδα, για παράδειγμα, με αρκετούς μαθητές αλβανικής καταγωγής στην τάξη του, θα μπορούσε να επικοινωνήσει με έναν εκπαιδευτικό από την Αλβανία, για να αντλήσει χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο μάθησης και διδασκαλίας, τον τρόπο αξιολόγησης των μαθητών, τον πολιτισμό ή τα ήθη και έθιμα, έτσι ώστε να κατανοήσει καλύτερα τις ανάγκες των αλλοδαπών μαθητών του. Η επικοινωνία μπορεί να πραγματοποιηθεί

μέσα σε περιοχές πολλών χρηστών, σχετικών φόρουμ συζήτησης, ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή τηλεδιάσκεψης.

Το διαδίκτυο, επιπλέον, δίνει περισσότερες ευκαιρίες στους πολιτισμικά διαφορετικούς μαθητές να χρησιμοποιήσουν τόσο τη μητρική όσο και την επίσημη γλώσσα της χώρας υποδοχής· οι μαθητές, για παράδειγμα, μπορούν να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους στην ανάγνωση, τη γραπτή και προφορική έκφραση ή τη μορφοποίηση κειμένου και να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους. Τέλος, τα εικονικά και σε απευθείας σύνδεση περιβάλλοντα μπορούν να σχεδιαστούν με τρόπο ώστε να προωθούν την επίλυση προβλημάτων, τη ζωντανή αλληλεπίδραση και τη δημιουργική συνεργασία.

Μειονεκτήματα από τη χρήση του διαδικτύου στη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Η χρήση του διαδικτύου στη διαπολιτισμική εκπαίδευση, εκτός από τις δυνατότητες που παρέχει, εγείρει αρκετές αντιρρήσεις και ανησυχίες, προϋποθέτει την ανάπτυξη νέων διεπιστημονικών προσεγγίσεων στη διδακτική μεθοδολογία, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και τη θέσπιση αυστηρών κριτηρίων για την αξιολόγηση των πληροφοριακών δεδομένων.

Οι ευκαιρίες που παρέχει το διαδίκτυο περιορίζονται, δυστυχώς, μόνο σε όσους έχουν πρόσβαση στις κατάλληλες τεχνολογίες (Carvin, 2000). Η μεγαλύτερη όμως πρόκληση στο χώρο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, για την παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους, είναι να συμπεριλαμβάνονται στις μαθησιακές διαδικασίες όσοι θεωρούνται «διαφορετικοί», περιθωριοποιημένοι και απομονωμένοι. Για την υλοποίηση ενός τέτοιου στόχου, απαραίτητη προϋπόθεση είναι όλες οι δραστηριότητες, που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής αξιοποίησης του διαδικτύου, να αρχίζουν και να τελειώνουν στο χώρο του σχολείου, για να μη δημιουργηθούν νέου τύπου ανισότητες.

Η χρήση της τεχνολογίας ως εκπαιδευτικού μέσου, καθώς επίσης η ανάπτυξη και αξιοποίηση καινοτόμων διδακτικών μεθόδων, αντιπροσωπεύουν μία μετατόπιση παραδείγματος στη διδασκαλία, όπως υποστηρίζουν οι Barr και Tagg (2002). Η μετατόπιση αυτή, ωστόσο, συχνά εκλαμβάνεται ως απειλή στην καθιερωμένη τάξη πραγμάτων, αφού πολλά υψηλόβαθμα και καταξιωμένα στελέχη της εκπαίδευσης δεν είναι πάντα διατεθειμένα να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα.

Το διαδίκτυο αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο στο διδακτικό έργο των εκπαιδευτικών· εντούτοις, η χρήση του απαιτεί μεγάλη προσοχή. Το διδακτικό υλικό του διαδικτύου, όπως και οποιασδήποτε άλλης έντυπης ή ηλεκτρονικής μορφής,

αντανακλά συγκεκριμένους ιδεολογικούς προσανατολισμούς και ενδέχεται να χαρακτηρίζεται από στερεότυπα και προκαταλήψεις. Επιπλέον, η επικοινωνία μέσα από το διαδίκτυο, όπως και κάθε άλλη μορφή επικοινωνίας, είναι πιθανό να μεταφέρει συγκεκριμένες πολιτισμικές απόψεις· συνεπώς, το διαδίκτυο μπορεί να διαβιβάσει με την ίδια ευκολία ρατσιστικές ή αντιρατσιστικές ιδεολογίες. Είναι σαφές ότι τα μέσα δεν καθορίζουν τις ιδεολογίες που οι άνθρωποι επιθυμούν να μεταφέρουν, όταν τα χρησιμοποιούν (Fabos & Young, 1999).

Ο Kolko και συνεργάτες (2000) τονίζουν ότι η έννοια της φυλής είναι το ίδιο σημαντική στον κυβερνοχώρο όσο είναι και στην πραγματική ζωή. Ενώ ο κυβερνοχώρος είναι αόρατος, έχει πολλά από τα οπτικά και ακουστικά χαρακτηριστικά της ανθρώπινης επικοινωνίας· αυτή η αορατότητα όμως δεν μπορεί να συγκριθεί με τον πραγματικό κόσμο, που επιτρέπει στους ανθρώπους να συνδεθούν και να αποκτήσουν πραγματικές εμπειρίες ζωής. Μπορεί να βρισκόμαστε σε απευθείας σύνδεση με άλλα άτομα, κανένας να μην ξέρει τη φυλή μας ή το φύλο μας -μπορούμε ακόμη αν θέλουμε, αξιοποιώντας την ανωνυμία του κυβερνοχώρου, να προσποιηθούμε ότι ανήκουμε σε μία άλλη φυλή ή φύλο- αλλά δεν μπορούμε να *δραπετεύσουμε* εντελώς από την πραγματική μας ταυτότητα, η οποία διαμορφώνεται από τις εμπειρίες μας όταν δεν είμαστε συνδεδεμένοι στο διαδίκτυο.

Η πληθώρα των ιστοσελίδων που παρουσιάζουν αναξιόπιστα στοιχεία, επίσης, μπορεί να κάνει τη διαδικασία αναζήτησης χρήσιμων πηγών στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μια ανυπέβλητη δυσκολία, που επηρεάζει αρνητικά την ανάπτυξη νέων τεχνικών διδασκαλίας και μεθόδων εκμάθησης.

Τα κείμενα, τα άρθρα, οι έρευνες, οι εργασίες και οποιαδήποτε άλλη πληροφορία είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο, ενδέχεται να διαπερνώνται από ιδεολογίες με στόχους και σκοπούς που δεν είναι πάντα ορατοί με την πρώτη ματιά. Οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να είναι πολύ προσεκτικοί με το πληροφοριακό υλικό που αντλούν οι ίδιοι ή οι μαθητές τους, έπειτα από αναζήτηση στις πολυάριθμες ιστοσελίδες του Παγκόσμιου Ιστού· το υλικό πρέπει να είναι απαλλαγμένο από στερεότυπα και προκαταλήψεις, ξενοφοβικές αντιλήψεις ή προσβλητικές και ρατσιστικές αναφορές σε συγκεκριμένα άτομα ή ομάδες. Αναθεωρώντας πολλές από τις μεθόδους διδασκαλίας που χρησιμοποιούν, οι εκπαιδευτικοί είναι απαραίτητο: να αναπτύξουν νέες στρατηγικές αξιολόγησης και εγκυρότητας των πληροφοριών, τις οποίες πρέπει να διασταυρώνουν με άλλες πηγές, προκειμένου να ελέγξουν την προέλευσή τους· να εξασκηθούν στο σχεδιασμό δραστηριοτήτων στο διαδίκτυο και στη διαμόρφωση κατάλληλων σκοπών και στόχων· να εκπαιδεύσουν τους μαθητές τους, ώστε να αναγνωρίζουν τις αξιόπιστες πληροφορίες. Κατά συνέπεια, το διαδίκτυο, όπως και

οποιοδήποτε άλλο εργαλείο, είναι απαραίτητο να χρησιμοποιείται με ιδιαίτερη προσοχή.

Συμπέρασμα

Δεδομένου ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση πρέπει να διασφαλίζει ίσες ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές και να προωθεί την αλληλεπίδραση και τη συνεργασία μεταξύ διαφορετικών εθνοπολιτισμικών ομάδων (Μάρκου, 1996), και με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε, θα λέγαμε ότι το διαδίκτυο μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, γιατί: α) αυξάνει τις δυνατότητες επικοινωνίας, συνεργασίας και αλληλεπίδρασης και β) παρέχει περισσότερες ευκαιρίες μάθησης σε όλους τους μαθητές.

Η σωστή αξιοποίηση του διαδικτύου παρέχει πρόσβαση στις επικοινωνίες με πολυμέσα και δυνατότητες δημιουργικής αλληλεπίδρασης μέσα από γραπτά κείμενα, προφορική συνομιλία και βίντεο. Η παράδοση μαθημάτων μέσω διαδικτύου μπορεί να αλλάξει ολόκληρο το εκπαιδευτικό τοπίο και να επηρεάσει αποφασιστικά την ανάπτυξη και τον έλεγχο του αναλυτικού προγράμματος σπουδών.

Το διαδίκτυο επιτρέπει την αναζήτηση και εξεύρεση πληροφοριών μέσα από την πληθώρα των διαθέσιμων πηγών. Η εύκολη και γρήγορη πρόσβαση σε ένα εξαιρετικά μεγάλο αριθμό δικτυακών τόπων, καθώς και η αλληλεπίδραση με ανθρώπους που βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση και ζουν σε διαφορετικό γεωγραφικό και πολιτισμικό περιβάλλον, παρέχει τη δυνατότητα πρόσκτησης καθαρά εξατομικευμένων μορφών γνώσης και μπορεί να ωφελήσει το ίδιο μαθητές και εκπαιδευτικούς. Το διαδίκτυο παρέχει επίσης περισσότερες ευκαιρίες πρόσβασης στην ακαδημαϊκή κοινότητα, σε άτομα που ήταν αποκλεισμένα από αυτήν λόγω γεωγραφικών ή πολιτισμικών περιορισμών. Η επαλήθευση ή όχι των παραπάνω ισχυρισμών απομένει να αποδειχτεί.

Η προσέγγιση της εκπαίδευσης μέσα από ένα παιδαγωγικό πλαίσιο εμπλουτισμένο με διαπολιτισμικές προσεγγίσεις βασισμένες στο διαδίκτυο συνάδει με τις ανάγκες της τεχνολογικά προσανατολισμένης κοινωνίας μας. Το ζήτημα δεν είναι πλέον αν θα χρησιμοποιήσουμε το διαδίκτυο στην εκπαίδευση, αλλά μάλλον με ποιο τρόπο θα το χρησιμοποιήσουμε, για να υποστηρίξουμε τη διδασκαλία και τη μάθηση μέσα στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές τάξεις. Οι προσπάθειες συμπόρευσης της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με τις παιδαγωγικές εφαρμογές του διαδικτύου βρίσκονται σε συνεχή εξέλιξη· θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι οι σχέσεις του ζεύγους διαδίκτυο - διαπολιτισμική εκπαίδευση μπορούν να είναι αρμονικές.

Το διαδίκτυο μπορεί να διευρύνει τα διαθέσιμα μέσα διδασκαλίας και μάθησης και να προσφέρει νέες προκλήσεις και εκπαιδευτικές δυνατότητες: μέσα από το σχεδιασμό και την εφαρμογή κατάλληλων στρατηγικών, μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό συμπληρωματικό παιδαγωγικό και διδακτικό εργαλείο στην ανάπτυξη διαπολιτισμικών διαστάσεων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σε καμία περίπτωση, ωστόσο, δεν αποτελεί πανάκεια ή υποκατάστατο των καλών βιβλίων, των προσωπικών επαφών, του εποικοδομητικού διαλόγου ή άλλων παραδοσιακών μορφών διδασκαλίας.

Βιβλιογραφία

- Barr, R., & Tagg, J. (2002). *From Teaching to Learning: A New Paradigm for Undergraduate Education*. Available: <http://www.belmont.edu/Humanities/Philosophy/courses/phillinquiryf98/barrtagg.html>
- Burckhalter, B. (1999). Reading race online: discovering racial identity in Usenet discussions. In P. Kollock & M. Smith (Eds), *Communities in cyberspace* (pp. 60-75). New York: Routledge.
- Carico, K. (2000). *On-line multicultural discussions: How this discourse community informs teacher educators*. ERIC document: ED444948.
- Carvin, A. (2000). Mind the gap: The digital divide as the civil rights issue of the new. *Multimedia Schools*, 7 (1), 56-58.
- Fabos, B., & Young, M. D. (1999). Telecommunication in the classroom: Rhetoric versus reality. *Review of Educational Research*, 69 (3), 217-259.
- Gorski, P. (2001). *Multicultural education and the Internet: Intersections and integrations*. New York: McGraw-Hill.
- Hammond, M. (2000). Communication within on-line forums: the opportunities, the constraints and the value of a communicative approach. *Computers & Education*, 35, 251-262.
- Hawkes, M. (2000). Structuring computer mediated communication for collaborative teacher development. *Journal of Research and Development in Education*, 33 (4), 268-277.
- Katz, R., & Associates (2002). *Web portals and higher education: Technologies to make it personal*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Kolko, B. (2000). Erasing@race: Going white in the (inter)face. In B. Kolko, L. Nakamura & G. Rodman (Eds), *Race in cyberspace* (pp. 213-232). New York: Routledge.

- Kolko, B., Nakamura, L., & Rodman, G. (2000). Race in cyberspace: An Introduction. In B. Kolko, L. Nakamura & G. Rodman (Eds), *Race in cyberspace* (pp. 1-13). New York: Routledge.
- Krupnick, K. (1998). Dog sleds online: Creating a virtual field trip. *Social Studies Review*, 38 (1), 43-46.
- Lam, W. S. E. (2000). L2 literacy and the design of self: A case study of a teenager writing on the Internet. *TESOL Quarterly*, 34 (3), 457-482.
- Μάρκου, Γ. (1996). *Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Υπ.Ε.Π.Θ. - Γ.Γ.Λ.Ε.
- Pagnucci, G., & Mauriello, N. (1999). The masquerade: Gender, identity and writing for the web. *Computers & Composition*, 16 (1), 141-151.
- Ράπτης, Α., & Ράπτη, Α. (2001). *Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας. Ολική Προσέγγιση*. Τόμος Α'. Αθήνα: Ράπτης, Α.
- Robyler, M. D., Dozier-Henry, O., & Burnette, A. (1996). Technology and multicultural education: 'The uneasy alliance'. *Educational Technology*, 36 (3), 5-12.
- Sempsey, J. (1997). Psyber psychology: A literature review pertaining to the psycho/social aspects of multi-user dimensions in cyberspace. *The Journal of MUD Research Online*, 2 (1). Available: <http://journal.tinymush.org/jomr/v2n1/sempey.html>
- Sharp, V. (2002). *Computer education for teachers: Integrating into the classroom*. Boston: McGraw-Hill.
- Sianjina, R. (2000). Educational technology and the diverse classroom. *Kappa Delta Pi Record*, 37 (1), 26-29.
- Sykes, W., & Reid, R. (1999). Virtual reality in schools: The ultimate educational technology. *T.H.E. Journal*, 26 (7), 61-63.
- Takayoshi, P, Huot, E., & Huot, M. (1999). No boys allowed: The World Wide Web as a clubhouse for girls. *Computers and Composition*, 16 (1), 89-106.
- Van Soest, D., Canon, R., & Grant, D. (2000). Using an interactive website to educate about cultural diversity and societal oppression. *Journal of Social Work Education*, 36 (3), 463-479.

Παράρτημα

Χρήσιμες ιστοσελίδες για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δραστηριοτήτων:

<http://www.etwinning.net>

Το eTwinning αποτελεί μία από τις τέσσερις δράσεις του e-Learning, μέσω της οποίας σχολεία διαφορετικών ευρωπαϊκών χωρών, κάνοντας χρήση εργαλείων Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.), συνεργάζονται ώστε να αποκομίσουν παιδαγωγικά, κοινωνικά και πολιτισμικά οφέλη.

<http://www.intercultural.ro/ie/en/>

Παρέχει δυνατότητες αλληλεπίδρασης και συνεργασίας εκπαιδευτικών και μαθητών από διαφορετικές χώρες, για την ανάπτυξη κοινών σχεδίων εργασίας και άλλων διαπολιτισμικών δραστηριοτήτων μέσα από μία κονστрукτιβιστική παιδαγωγική προσέγγιση.

<http://www.internet-at-work.com/hosmcgrane/>

Παρέχει πληροφορίες και πλήθος σχεδίων εργασίας για αρχαίους πολιτισμούς, μύθους, παραδοσιακά παραμύθια, γιορτές σε διάφορες χώρες του κόσμου κ.ά. φτιαγμένα από μαθητές πέμπτης και έκτης δημοτικού.

<http://www.cloudnet.com/%7Eedrbsass/edres.htm>

Εμπεριέχει συνδέσεις με χιλιάδες διαπολιτισμικά σχέδια μαθημάτων και δραστηριότητες, σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα, καθώς επίσης και άλλες χρήσιμες πηγές για τους εν ενεργεία και τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς.

<http://www.preschoolrainbow.org/multicultural.htm>

Παρέχει στα παιδιά προσχολικής ηλικίας τη δυνατότητα διερεύνησης διαφορετικών πολιτισμών, παραδόσεων και εθίμων.

<http://www.artteacherconnection.com/>

Παρουσίαση καινοτόμων στρατηγικών για την ενσωμάτωση της τέχνης σε διάφορες θεματικές ενότητες, μέσα από τη χρήση των υπολογιστών και την αξιοποίηση του Διαδικτύου.

<http://www.ga.k12.pa.us/Academics/MS/6th/MCgames/Index.htm>

Παρέχει τη δυνατότητα στα παιδιά να μάθουν παιχνίδια από όλο τον κόσμο και να διδάξουν παιχνίδια που ξέρουν σε συμμαθητές τους από άλλες χώρες.

<http://www.kidlink.org/KIDPROJ/MCC/>

Πολυπολιτισμικό ημερολόγιο: Παρέχει πληροφορίες για τις σημαντικότερες αργίες και εορτές σε διάφορες χώρες και τον τρόπο με τον οποίο γιορτάζονται (ιστορική αναδρομή, φαγητά, έθιμα κ.τ.λ.).